

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การศึกษาเป็นกระบวนการที่สำคัญยิ่งในการพัฒนาคนให้มีคุณภาพสามารถปรับตัวให้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ตามสภาพความต้องการทางเศรษฐกิจ สังคม การเมืองและวัฒนธรรมของประเทศ ถ้าหากจัดการศึกษามีคุณภาพดีแล้ว ประชาชนส่วนใหญ่ย่อมมีประสิทธิภาพ มีความรู้ความสามารถ มีปัญญาพึ่งตนเองได้ ให้เป็นกระบวนการเรียนรู้เพื่อความเจริญงอกงามของบุคคลและสังคม โดยการถ่ายทอดความรู้ การฝึกอบรม การสืบสานวัฒนธรรม และสร้างสรรค์จรโลงความก้าวหน้าทางวิชาการ การสร้างองค์ความรู้ อันเกิดจากการจัดสภาพแวดล้อม สังคมการเรียนรู้และปัจจัยเกื้อหนุนให้บุคคลเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต การจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคน มีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติ ให้เต็มตามศักยภาพที่ตนมีอยู่ การจัดการกระบวนการเรียนรู้นั้นให้สถานศึกษา และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องดำเนินการจัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมที่สอดคล้องกับ ความสนใจ และความถนัดของผู้เรียน โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล ฝึกทักษะ กระบวนการคิด การเผชิญสถานการณ์ และการประยุกต์ความรู้มาใช้เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหา การจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกปฏิบัติให้ทำได้ คิดเป็น ทำเป็น รักการอ่าน และเกิดการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง(พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ. 2542 : 17) และการจัดการศึกษาที่ดีนั้น จะต้องพัฒนาคนให้เป็นคนที่มีความสมบูรณ์ทั้งด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรมมีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. 2542 : 22)

การจัดการศึกษาจึงต้องมุ่งพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้เรียนให้เหมาะสมแก่วัยและศักยภาพ ให้มีความสมดุลทั้งด้าน ความรู้ ความคิด ความสามารถ ความดีงาม ความรับผิดชอบ ต่อสังคม มีคุณภาพ ได้มาตรฐานสูงตามมาตรฐานงานหลักสูตรและมาตรฐานการศึกษา มีศักยภาพในการบริหารจัดการ โดยองค์รวมสู่ระบบประกันคุณภาพการศึกษา โดยเฉพาะครูซึ่งเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาจำเป็นจะต้องพัฒนาให้มีความรู้ ความสามารถในการจัดการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพก่อให้เกิดผลต่อผู้เรียน พร้อมทั้งรับการเปลี่ยนแปลงและความเจริญก้าวหน้าของโลก การนิเทศการศึกษาจึง

มีความจำเป็นในการพัฒนาศักยภาพในการทำงานของครูเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพ และประสิทธิผลสูงสุด (คณะกรรมการปฏิรูปการเรียนรู้ 2543 : 1) และเป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยให้การศึกษา มีคุณภาพ ทั้งด้านการเรียนและการสอน (ซารี มณิศรี. 2542 : 19) โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสังคมปัจจุบันซึ่งมีความเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ความเจริญก้าวหน้าทุกด้านเป็นไปอย่างรวดเร็วจึงจำเป็นต้องอาศัยผู้ที่มีความสามารถมาช่วยนิเทศการศึกษาเพื่อให้เกิดการพัฒนาไปสู่เป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผล (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. 2534: บทนำ)

งานนิเทศการศึกษาเป็นกระบวนการหนึ่งในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาและเป็นกระบวนการที่จัดดำเนินการโดยบุคลากรที่เกี่ยวข้องทางการศึกษาโดยตรง(วัชรมา เล่าเรียนดี. 2545 :130) การนิเทศการศึกษาจึงมีความจำเป็นต่อกระบวนการเรียนการสอนมาก เนื่องจากการศึกษาเป็นกิจกรรมที่ซับซ้อนและยุ่งยาก จำเป็นต้องมีการนิเทศเพื่อเป็นการให้บริการแก่ครูจำนวนมากซึ่งมีความสามารถต่าง ๆ กัน แม้ว่าครูจะได้รับการฝึกฝนมาเป็นอย่างดีแล้วก็ตาม แต่ครูก็จำเป็นต้องปรับปรุง ฝึกฝนตนเองอยู่เสมอในขณะที่ทำงานอยู่ในสถานการณ์จริง (ชาญชัย อาจิมสมาจาร. 2525 : 5) ได้ให้ความเห็นว่า การนิเทศศึกษานั้น ทำให้ครูมีความพึงพอใจและมีกำลังใจที่จะพัฒนาการจัดการเรียนการสอน และพัฒนาการดำเนินงานของโรงเรียนให้เป็นไปตามมาตรฐานและเป็นที่ยอมรับของผู้รับประโยชน์จากโรงเรียน อีกทั้งยังผ่านการประเมินคุณภาพภายในและภายนอก อันจะนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพ และมาตรฐานการศึกษาเพื่อรองรับการประกันคุณภาพภายนอก (สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนครสวรรค์. 2543 : 2) อีกทั้งยังทำให้การเรียนการสอนมีประสิทธิภาพมากขึ้นเป็นไปตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายของการศึกษาที่กำหนดไว้ (วิไลรัตน์บุญสวัสดิ์. 2538 : 62)

สำหรับสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครสวรรค์ เขต 3 ได้ตระหนักถึงความสำคัญและความจำเป็นอย่างยิ่งต่อการส่งเสริมสนับสนุนพัฒนาคุณภาพของงาน และพัฒนาคุณภาพการศึกษา จึงได้กำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าประสงค์ กลยุทธ์ พร้อมจุดเน้นการพัฒนาคุณภาพการศึกษา ให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล จึงกำหนดให้มีโครงการนิเทศการศึกษา และติดตามงานของโรงเรียน โดยเน้นกระบวนการนิเทศเต็มพื้นที่ (นิเทศร้อยเปอร์เซ็นต์) แต่การดำเนินงานนิเทศ ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครสวรรค์ เขต 3 ยังมีการนำกระบวนการนิเทศการศึกษาไปปฏิบัติอยู่ใน ระดับน้อย (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครสวรรค์ เขต 3. 2549 : 9)

จากความเป็นมาและความสำคัญดังกล่าวข้างต้น จะเห็นว่าการนิเทศการศึกษา มีความสำคัญต่อคุณภาพของการเรียนการสอนเป็นอย่างยิ่ง ในฐานะที่ผู้วิจัยมีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา จึงตระหนักถึงความสำคัญของการนิเทศการศึกษา เพื่อให้การดำเนินการจัดการศึกษาเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล จึงสนใจที่จะศึกษากระบวนการนิเทศการศึกษา เพื่อเป็นข้อมูลในการพัฒนาปรับปรุง ส่งเสริม สนับสนุน แก่ไข งานนิเทศตามกระบวนการนิเทศการศึกษา

ให้เหมาะสมกับสภาพโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครสวรรค์ เขต 3 อันจะก่อให้เกิดการพัฒนาคุณภาพการศึกษาต่อไป

จุดมุ่งหมายของการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ตั้งจุดมุ่งหมายไว้ดังนี้

1. เพื่อศึกษาปัญหาการดำเนินงานตามกระบวนการนิเทศการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครสวรรค์ เขต 3
2. เพื่อนำเสนอแนวทางการพัฒนากระบวนการนิเทศการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครสวรรค์ เขต 3

ขอบเขตของการวิจัย

ในการวิจัยเกี่ยวกับกระบวนการนิเทศการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครสวรรค์ เขต 3 ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตการวิจัยไว้ดังนี้

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาการปฏิบัติงานตามกระบวนการนิเทศการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครสวรรค์ เขต 3 ทั้ง 5 ขั้นตอน ได้แก่

1. การศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหาและความต้องการ
2. การวางแผนนิเทศการศึกษา
3. การสร้างสื่อ และเครื่องมือ
4. การปฏิบัติการณ์เทศการศึกษา
5. การประเมินและการรายงานผล

2. ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ประกอบด้วย ศึกษานิเทศก์จำนวน 19 คน ผู้บริหารโรงเรียนจำนวน 265 คน รวมทั้งสิ้นจำนวน 284 คน ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครสวรรค์ เขต 3

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ประกอบด้วย ศึกษานิเทศก์จำนวน 11 คน ผู้บริหารโรงเรียนจำนวน 152 คน รวมทั้งสิ้นจำนวน 163 คน ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครสวรรค์ เขต 3 ซึ่งได้มาโดยใช้วิธีการสุ่มแบบแบ่งชั้นภูมิ (Stratified random sampling)

3. ขอบเขตด้านตัวแปร

ตัวแปรที่ศึกษาได้แก่ ปัญหาการดำเนินงานนิเทศการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครสวรรค์ เขต 3

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. การนิเทศการศึกษา หมายถึง การจัดการให้เกิดความร่วมมือ หรือประสานงานกันของบุคลากรที่เกี่ยวข้อง เพื่อประโยชน์ต่อการศึกษาในอันที่จะพัฒนาหรือปรับปรุงคุณภาพการจัดการเรียนการสอนของครูให้มีประสิทธิภาพสูงขึ้น ซึ่งจะส่งผลไปถึงคุณภาพการจัดการศึกษาให้เป็นที่น่าพอใจ
2. การนำเสนอแนวทางการพัฒนากระบวนการนิเทศการศึกษา หมายถึง การนำเสนอวิธีการหรือแนวปฏิบัติในการแก้ปัญหา และพัฒนากระบวนการนิเทศการศึกษา ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครสวรรค์ เขต 3 ซึ่งประกอบด้วย 2 ขั้นตอน คือ การศึกษาปัญหาและนำเสนอแนวทางการพัฒนาโดยผู้เชี่ยวชาญ
3. กระบวนการนิเทศการศึกษา หมายถึง ขั้นตอนการดำเนินงานการนิเทศของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครสวรรค์ เขต 3 ทั้ง 5 ขั้นตอน อันประกอบด้วย การศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหาและความต้องการ การวางแผนการนิเทศ การสร้างสื่อและเครื่องมือ การปฏิบัติการนิเทศ การประเมินผลและการรายงานผล
4. การศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหาและความต้องการ หมายถึง การสำรวจข้อมูลสภาพปัจจุบัน ศึกษาและวิเคราะห์สาเหตุของปัญหา จัดลำดับความสำคัญของปัญหาและระบุความต้องการเพื่อเป็นข้อมูลในการนำไปปฏิบัติและวางแผนในการดำเนินงานต่อไป
5. การวางแผนการนิเทศ หมายถึง การจัดลำดับความสำคัญของปัญหา กำหนดเป้าหมายจัดทำแผนการนิเทศการศึกษา กำหนดปฏิทินการปฏิบัติงาน ระยะเวลา เป็นขั้นตอนที่น่าผลมาวิเคราะห์เพื่อกำหนดทางเลือกเป็นแนวปฏิบัติต่อไป
6. การสร้างสื่อและเครื่องมือนิเทศ หมายถึง การผลิตสื่อและเครื่องมือให้สอดคล้องกับปัญหา เพื่อให้ตอบสนองต่อสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นอย่างแท้จริงและตรงตามความต้องการของผู้รับการนิเทศ
7. การปฏิบัติการนิเทศ หมายถึง การปฏิบัติการนิเทศการศึกษาตามแผนการนิเทศ ใช้เทคนิคในการนิเทศให้เหมาะสมกับปัญหาของแต่ละโรงเรียน และปัญหาของแต่ละบุคคลที่เกิดขึ้นจากการจัดการเรียนการสอนพัฒนาการจัดการกิจกรรมการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพ
8. การประเมินผลและรายงานผล หมายถึง การประเมินผล สรุปผลและรายงานผลการนิเทศ เสนอผู้บังคับบัญชาและนำเสนอที่ประชุมประจำเดือน สรุปผลการนิเทศการศึกษาเพื่อนำผลจากการสรุปผลไปใช้ในการปรับปรุงคุณภาพการศึกษา

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ได้ทราบปัญหาการดำเนินงานตามกระบวนการนิเทศการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครสวรรค์ เขต 3
2. ได้แนวทางการพัฒนากระบวนการนิเทศการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครสวรรค์ เขต 3
3. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครสวรรค์ เขต 3 สามารถนำแนวทางไปใช้เพื่อให้บรรลุเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ

มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์
Rajabhat Sakon Nakhon Rajabhat University